

ЕВРОПЕЙСКИТЕ ИЗБОРИ 2019 - ОТ ANDANTE SOSTENUTO КЪМ ALLEGRO MA NON TROPPO

ПРОФ. ИНГРИД ШИКОВА

9 януари 2018г.

Обичайно европейските избори са определяни като скучни избори. Те се характеризират с липса на големи междупартийни емоции, сравнително вяла предизборна кампания, пренебрежително отношение на избирателите, слаба заинтересованост от страна медиите и като резултат ниска избирателна активност, въпреки усилията на европейските институции да я повишат. Ако прибегнем към музикалната терминология, всичко се изпълнява в темпото *andante sostenuto* – спокойно сдържано. Този път, обаче, ситуацията е по-различна. Залогът

– също. Обединена Европа - да бъде или да не бъде? Има много фактори, които определят като решаващи предстоящите избори за Европейския парламент в периода 23-26 май 2019г. в 27-те държави-членки на Европейския съюз, но основният е бъдещето на Европейския съюз след Брекзит. Поради това предизборните кампании в държавите членки вероятно ще бъдат по-активни, емоциите – по-изострани, а темпото - по-забързано, но не много - *allegro ma non troppo*.

Какво да очакваме?

1. Със сигурност по-малък парламент

Със сделка или без сделка, почти сигурно е, че Обединеното кралство ще излезе от Европейския съюз на 29 март 2019 г., (въпреки спекулациите по отношение на вероятността за организиране на нов референдум). Напускането на Европейския съюз логично води до напускане на всички европейски институции (включително и по време на преходния период до 31 декември 2020г., ако споразумението бъде одобрено от британския парламент). Резултатът от Брекзит за Европейския парламент е в две измерения – количествено и качествено.

В Европейският парламент понастоящем има 751 депутати, от които 73-ма са от Обединеното кралство. Първоначалната идея беше тези места или поне част от тях да бъдат поставени в транснационална листа, но нейното прилагане се отлага за 2024г. Ако се подходи аритметически, съставът на Европейския парламент без Обединеното кралство би трябвало да има 678 депутати. Окончателното решение обаче е броят на членовете на Европейския парламент да бъде 705, а част от британски места (27) се разпределят между 14 държави членки, които са по-слабо представени в настоящия

парламент: Франция(+1),Испания (+5), Италия и Нидерландия (+3), Ирландия (+2), Австрия, Хърватия, Дания, Естония, Финландия, Румъния, Словакия и Швеция (+1).¹

Ако проследим „качествените“ промени, които биха настъпили след излизането на Обединеното кралство в настоящия състав на Европейския парламент, то три от политическите групи биха загубили най-много британски депутати – 20 от групата на социалистите и демократите, 19 от групата на консерваторите и 19 от групата на Европа на свободата и пряката демокрация. Групата на Европа на свободата и пряката демокрация, която включва представители на партията UKIP на Найджел Фараж би понесла най-съществена загуба, защото без британските депутати няма да отговаря на критериите за формиране на отделна група.² Подобна би била и участва на групата на европейските консерватори и реформисти, която беше създадена от британските консерватори през 2009г. Разбира се, тези калкулации са само хипотетични, защото едва след изборите ще има пълна яснота за новата конфигурация на

¹ Броят на депутатите в Европейския парламент зависи от броя на населението на съответната държава членка като минимумът е 6 депутати, а максимумът – 96.

² За сформирването на група в парламента са необходими най-малко 25 евродепутати, включително представители на поне една четвърт от държавите членки.

Европейския парламент и разпределението на политическите групи.

2. Нова ситуация - ново мнозинство – от дуо към трио

Досегашните избори за Европейски парламент традиционно осигуряваха съвместно мнозинство на две партии – дясноцентристката Европейска народна партия (ЕНП) и Прогресивният алианс на социалистите и демократите спечелиха 53 на сто от гласовете през 2014 г. Така тези две проевропейски партии в коалиция вземат важните решения, включително техните представители заемат висшите постове в институциите на ЕС.

Според прогнозите за резултатите от изборите през 2019г. малко вероятно е тази ситуация да се повтори отново. Двете основни групи в Европейския парламент (ЕНП и Социалисти и демократи) няма да могат сами да сформират мнозинство. Какви са основанията за подобни прогнози? На първо място, както вече беше посочено, групата на социалистите и демократите, която в момент има 187 места, ще изгуби 20 британски лейбъристи. Резултатите от националните избори в редица държави членки не са насърчаващи за бъдещ успех на социалистите. Те се представиха слабо във Франция, Италия, Полша, Германия, Швеция, Люксембург.

Според последните проучвания, очакванията са групата на социалистите и демократите да загуби около 50 места.

За ЕНП - основната политическа група в Европейския парламент с 219 депутати, загубите няма да бъдат толкова високи, но се очаква резултатът да бъде по-неблагоприятен в сравнение с 2014г. Тази група беше напусната от британските консерватори още през 2009г., така че тя няма да пострада от Брекзит, но анализите на резултатите на националните партии, които членуват в ЕНП не са окуражителни особено в Германия, Полша, Испания, Франция. При запазване на тези тенденции, числеността на депутатите от ЕНП може да бъде намалена с около 40 места.

Ако първоначалните прогнози се потвърдят, то тогава тези две основни партии няма да могат да формират мнозинство в Европейския парламент. Те обаче със сигурност ще получат подкрепата за неговото сформирание от Алианса на либералите и демократите за Европа, както и от партията на Макрон, която има споразумение с Алианса и заедно вероятно ще станат трета политическа група. Така ще има възможност да се сформира проевропейски блок, който да противостои на антиевропейските сили в Парламента.

По прогнози на PollofPolls.eu и Европейския парламент към 2 януари 2019г. следващият Европейски парламент ще има следната конфигурация:

Групи	Брой места 2014	Прогноза брой места 2019	Разлика
Европейска народна партия (ЕНП)	219	178	-41
Прогресивен алианс на социалистите и демократите (С&Д)	189	132	-57
Алианс на либералите и демократите за Европа (АЛДЕ)	68	69	+1
Европейски консерватори и реформисти (ЕКР)	74	48	-26
Европейско обединение на левите/Ляво-зелени от Севера (ЕОЛ/ЛЕС)	52	55	+3

Зелените	51	46	-5
Европа на свободата и пряката демокрация (ЕСПД)	45	46	+1
Европа на нациите и свободата (ЕНС)	37	62	+25
Нови партии	-	43	+43
Напред (партията на Макрон)		19	+19
Депутати без групи	18	7	-11
Общо	751	705	

3. Избирателната активност – вероятно нищо ново

Членовете на Европейския парламент се избират чрез всеобща преки избори от 1979г. Но европейските избори не предизвикват ентузиазъм за гласуване и избирателната активност от 61.99 на сто през 1979 г. намалява през годините до под 50 на сто. През 2014г. избирателната активност е 42,61 на сто. Този общ показател има различни стойности в отделните държави членки. Съвсем логично, най-висока избирателна активност 89,4 на сто

през 2014г. се отчита в Белгия, където гласуването е задължително. Намалването на избирателната активност е най-голямо в Кипър - от 72,5 на сто (2004 г.) на 43,97 на сто (2014 г.). Липса на ентузиазъм може да се открие в Холандия (37,32 на сто), във Франция (42,43 на сто), в Португалия (33,67 на сто). Най-ниска избирателна активност през 2014г. е отчетена в Словакия - 13,05 на сто и в Чехия - 18,2 на сто.

Къде да търсим причините за ниската избирателна активност на европейските избори? Правилно е да поставим на първо място недостатъчната информираност на избирателите за ролята на Европейския парламент в законодателния процес. Подценяването на тази роля, която всъщност нарасна значително след влизането в сила на Лисабонския договор, стои в основата на известно пренебрежение към европейските избори. Към това следва да бъде добавен и начинът, по който се води предизборната кампания от националните партии. Обикновено, тя протича в национален контекст, зависи от политическата ситуация в съответната страна и не спомага за повишаване на осведомеността на избирателите по европейските въпроси. Рядко се обсъждат европейските теми, по-често европейските избори се използват като лакмус за националното разположение на политическите партии.

Непознаването на процеса на вземане на решения в Европейския съюз и по-специално на функциите на Европейския парламент, на неговите особености, които го отличават от националните парламенти е предпоставка за пренебрегване на участието в европейските избори и до тяхното подценяване. Например, има факти, свързани с функционирането на Европейския парламент, които не се обясняват достатъчно – до този момент нито една партия не е имала самостоятелно мнозинство в Европейския парламент, в него коалициите са много важни и съществува т.нар „голяма коалиция“ между Европейската народна партия и Алианса на социалистите и демократите. Трудно е да се възприеме, но е необходимо да се разясни, че в Европейския парламент много често левите и десните гласуват заедно, че мандатът на председателството на Парламента се разделя между двете партии с най-много депутати. Малко избиратели са убедени, че техният вот има значение и че хората, които ще изпратят в Европейския парламент могат да повлияят върху тяхното ежедневие. Едва половината от респондентите, участвали в проучване на Евробарометър през 2018г. зявяват, че се интересуват от европейските избори и че ще участват в тях. Тези резултати са сходни с резултатите от Евробарометъра, проведен преди изборите през 2014г. Все пак си струва

да бъдат положени усилия за насърчаване на избирателната активност в този сложен и решителен период за бъдещето на европейския проект, още повече, че проучванията на Евробарометър показват повишаване на положителното отношение към Европейския съюз. 62 на сто смятат членството на страната си в ЕС за нещо добро, 68 на сто вярват, че в резултат на това тяхната нация е спечелила. Резултатите от проучване на Евробарометър през септември 2018г. показват, че 43 на сто от анкетираните избиратели биха били по-мотивирани да гласуват, ако са по-добре информирани относно Европейския съюз и неговото значение за ежедневието им. На следващите две места като мотивиращи фактори за увеличаване на избирателната активност са посочени наличието на повече млади хора и на жени сред кандидатите за членове на Европейския парламент.

4. Промяна в тревогите на гражданите

Проучването на Евробарометър на Европейската комисия преди изборите през 2014г. постави начело в списъка на тревогите на европейските граждани икономическата ситуация, следвана от безработицата и състоянието на публичните финанси. Според последния Евробарометър от ноември 2018г. безпокойствата на гражданите в 22 държави членки на ЕС са свързани на първо място с

имиграцията, включително в Германия, Франция, Италия и Полша. Парадоксално е, че най-високо ниво на загриженост по въпроса е регистрирано в страните, където имиграцията е минимална - Естония, Словения, Чешката република и Унгария. Другата важна тема, която тревожи европейските граждани е тероризмът - той е поставен на второ място в 13 държави. Българите също поставят на първо място загрижеността по отношение на имиграцията (51 на сто) и на второ място тероризма (33 на сто). Проучването показва и регионалните различия – гражданите на държавите от северозападната част на ЕС се тревожат от политическия екстремизъм, докато избирателите на изток са най-загрижени за имиграцията. На юг загрижеността на гражданите е насочена към климата, замърсяването на въздуха и природните бедствия.

Тези тревоги са благодатна почва за популистките и националистическите партии, които основно залагат на антиимигрантските настроения. Очевидно е, че темата за имиграцията ще бъде най-силно експлоатирана в предизборните кампании в повечето държави членки.

5. Мобилизиране на популистите и националистите

Активизирането на популисти, екстремисти и националисти за завладяване на по-голяма територия на европейските избори вече е факт. Стив Банън, бившият политически стратег на американския президент Доналд Тръмп, създаде организация, базирана в Брюксел, наречена "Движението", за да предостави подкрепа на популистките партии. Лидерът на френските националисти Марин Льо Пен обикаля държавите членки, за да привлече съмишленици за общ фронт за изборите. Те подхождат със стратегия и послания, с които се надяват да спечелят много повече гласове. Риториката по отношение на Европейския съюз е смекчена и е насочена по-скоро към неговото реформиране, отколкото към разрушаване, напускане или излизане от еврозоната. Прогнозите предвиждат групата на Европа на нациите и свободата да увеличи своето представителство с около 25 места.

Все пак следва да бъде подчертано, че въпреки това активизиране, между партиите, които могат да бъдат поставени в категорията „ популисти, екстремисти, националисти“ има сериозни разногласия и различия, за да бъдат обединени в една парламентарна група. Дори по основната тема за ограничаване на имиграцията, партиите не споделят една и

съща позиция. Не може да се очаква Стив Банън да бъде обединяваща фигура, най-малкото защото Доналд Тръмп не се ползва с особена популярност в държавите членки на ЕС и партиите биха били предпазливи да бъдат свързвани с американския президент и неговия съветник. Фрагментацията ще създаде трудности за обединяване на всички партии от тази категория в една група в Европейския парламент. Въпреки това, ситуацията не трябва да бъде омаловажавана и влиянието на тези партии не трябва да бъде подценявано, особено като се имат предвид резултатите от националните избори в някои държави членки – например, Италия, Австрия, Холандия и т.н. Но има и нещо положително – вероятност, (а и необходимост) мобилизацията на популистките партии да предизвика активизиране на проевропейските настроените избиратели.

6. Дилемата "Spitzenkandidat"

Съгласно член 17 , ал. 7 от Договора за Европейския съюз „като се вземат предвид изборите за Европейски парламент и след провеждане на съответни консултации, Европейският съвет, като действа с квалифицирано мнозинство предлага на Европейския парламент кандидат за длъжността председател на Комисията. Този кандидат се избира от Европейския парламент

с мнозинството на членовете, които го съставляват. Ако този кандидат не получи необходимото мнозинство, Европейският съвет, като действа с квалифицирано мнозинство предлага в срок от един месец нов кандидат, който се избира от Европейския парламент според същата процедура.“ Това е официалната формулировка, въз основа на която се осъществи идеята за т.нар. "Spitzenkandidat" . В традицията на европейския жаргон тази немска дума, означаваща водещ кандидат, се появи в същия вид в останалите европейски езици, подобно на френската „acquis communautaire“.

На практика, европейските политически партии определят свои водещи кандидати за поста председател на Европейската комисия с идеята по този начин да се насърчи участието на избирателите и да се засили тяхното усещане, че имат думата при определянето на ръководителя на една от най-важните европейски институции. Именно тази връзка с избирателите наложи да бъде последвана до край концепцията "Spitzenkandidat" и за председател на Комисията, въпреки някои възражения, да бъде избран водещият кандидат на ЕНП –Жан Клод Юнкер.

Тази концепция, обаче, понася много критики. Формулировката в Договора за ЕС е твърде мъглява по въпроса – в нея не се говори

за "Spitzenkandidat", а само „като се вземат предвид изборите за Европейски парламент“, което пък не задължава да бъде непременно определен за председател на Комисията предложението от спечелилата партия, кандидат. Недоволства има дори от използването на самата дума "Spitzenkandidat", изразявани с „Европа не е само немска“. Критикувана е и липсата на реална европейска предизборна кампания с участието на водещите кандидати, които се съсредоточават предимно върху собствените си държави.

И при предстоящите избори темата за "Spitzenkandidat" предизвиква доста разногласия. Възможно е дори този път да е различно. Президентът Макрон и канцлерът Меркел изразиха съмнение относно прилагането на тази концепция, въпреки, че голяма част от партиите вече определиха своите водещи кандидати. Но тя има и своите поддръжници – например, ирландският министър председател Лео Варадкар я подкрепя, предлага тя да стане постоянна практика не само за поста на председател на Европейската комисия, но и за останалите висши постове.

Осъществяването на прогнозата, че мнозинството в новия Европейския парламент ще бъде съставено от „трио“, ще усложни вземането на решение по този въпрос. Според

традициите в Европейския съюз ще бъде търсен както политически, така и географски баланс. Да не забравяме и равенството между половете. При предишните избори ръководните роли бяха разпределени така - ЕНП получи два - председателството на Европейската комисия (Люксембург) и на Европейския съвет (Полша), социалистите и демократите получиха председателството на Европейския парламент (Германия), поста на първия заместник-председател на Комисията (Нидерландия) и позицията на върховния представител по въпросите на външните работи и политиката на сигурност (Италия).

Но при предстоящите избори може да се очаква консултациите между държавите членки да доведат до други критерии и съответно други решения. Не е съвсем сигурно, че именно Манфред Вебер, водещият кандидат на ЕНП – партията, която вероятно ще получи относително най-много места в бъдещия парламент, ще оглави Европейската комисия. Макар и да не е "Spitzenkandidat", все по-често се споменава името на Ангела Меркел като потенциален председател на Европейската комисия или председател на Европейския съвет. Спекулира се и с името на холандския министър председател Марк Рюте. Мишел Барние също е споменаван често като кандидат за поста. Със сигурност ще се търси отново не само политически, но и географски баланс. В

контекста на равенството между половете и участието на жените в управлението, се коментира и вероятността за председател на Европейския парламент да бъде избрана жена. Но каквито и да са коментарите по въпроса за водещите кандидати, ясно е, че решението ще бъде взето от държавните и правителствени ръководители, тоест от Европейския съвет. Интригата тепърва предстои.

В заключение може да се обобщи, че има надежда този път европейските избори да не са толкова скучни и вяли. Представлението е в ръцете на европейските партии и техните кандидати. Ще го направят ли по-интересно и по-емоционално в сравнение с предишните избори? Това го налага както ситуацията, така и залогът. А залогът е голям и всички избиратели трябва да бъдат убедени в това. След анализите на резултатите от референдума в Обединеното кралство би следвало всички да са извлекли важни поуки за необходимостта от активна позиция и участие в изборите. Европейският съюз е крехка конструкция, свободата и демокрацията – също. Те трябва да бъдат защитавани ежедневно от тези, които вярват в тях. А когато някой отвъд океана твърди, че не му пука за Европа, трябва да покажем, че нас, европейците, ни е грижа за Обединена Европа и да го заявим ясно и категорично.

